

Landelijk opleidingsprofiel Associate degree-opleiding Sociaal Financiële Dienstverlening

Een breed gedragen, toekomstbestendig
opleidingsprofiel voor de Ad-opleidingen Sociaal
Financiële Dienstverlening

Colofon

Titel: Landelijk opleidingsprofiel Associate degree-opleiding Sociaal-Financiële Dienstverlening

Ondertitel: Een breed gedragen, toekomstigbestendig opleidingsprofiel voor de Ad-opleidingen Sociaal Financiële Dienstverlening

Vastgesteld door Vereniging Hogescholen.

Sector: Hogere Sociale Studies (HSS)

Beoogde ingangsdatum: februari 2023

Opdrachtgever: Landelijk Ad Overleg Zorg, Welzijn en Educatie (LAdO-ZWE)
Adriaan Oosterloo (voorzitter)

Contactpersoon LAdO ZWE: Hans Sanders, secretaris. E-mail: hans.sanders100@gmail.com

Schrijver: Susan Reuzel, Hogeschool Windesheim.

Betrokken hogescholen:

Hogeschool Rotterdam: Corinne Seijbel en Marielle Hobbelen

Hogeschool Windesheim: Kimberly de Jonge en Herbert Jansen

Hogeschool Inholland: Barbara Blommenstein en Renske Donselaar

Hogeschool Utrecht: Vivian den Hartogh en Kim van Dijk

Contactpersoon Landelijk opleidingsprofiel: Liesbeth Koot. E-mail: e.koot@hr.nl.

Vormgeving: Samantha Hoogeveen, Hogeschool Rotterdam

Fotografie:

De rechten voor het beeldmateriaal zijn voorbehouden aan betrokken hogescholen. Voor overname en gebruik van beeldmateriaal moet schriftelijk toestemming worden gevraagd via het LAdO-ZWE.

Voorwoord

“Ik ben heel blij dat ik deze stap heb genomen. Deze opleiding heeft mij nog meer bewust gemaakt van wat geldzorgen doen met een mens. Het heeft gevolgen voor de gezondheid en het is een belemmering voor mensen in hun sociale leven. Door het volgen van deze opleiding kijk ik verder dan de schuld alleen en kan ik mensen nog beter ondersteunen om weer financieel gezond te worden.”

Erna Fix, student Ad Sociaal Financiële Dienstverlening (Ad SFD) bij Hogeschool Windesheim, is in 2022 afgestudeerd. Zij is al vanaf haar studie werkzaam als incassoconsulent bij een woningcorporatie. Ze heeft ervaren dat het volgen van de opleiding voor zowel zichzelf als haar organisatie van meerwaarde is.

Sinds de start van de eerste Ad SFD-opleiding een aantal jaren geleden is er veel gebeurd. Alleen al tijdens het schrijven van dit profiel hebben gebeurtenissen als corona, de toeslagenaffaire en de energiecrisis aangetoond hoe relevant deze opleiding is.

Het opleidingsprofiel is een volgende stap in de positionering en profilering van sociaal financieel dienstverleners op Ad-niveau. Samen werken aan dit profiel met de hogescholen die ten tijde van het schrijven de opleiding aanboden of in ontwikkeling hadden, heeft niet alleen gezorgd voor een gedragen profiel, maar heeft ook geleid tot het delen van kennis en invalshoeken.

Veel dank gaat uit naar de contactpersonen van de hogescholen die mee hebben gedacht, kritisch zijn geweest, feedback hebben gegeven en input hebben geleverd. Het meedenken, brainstormen, feedback geven, input leveren en aanscherpen heeft geleid tot dit profiel. Zonder hen zou dit profiel niet tot stand zijn gekomen.

Ook dank aan de overige stuurgroepleden, Carine, Jolanda, Martine, en aan Adriaan en Hans. We geloven dat dit profiel een mooie stap is in de verdere positionering van deze prachtige opleiding, waarbij afgestudeerden een wezenlijke bijdrage leveren aan een groot maatschappelijk probleem: de bedreiging van bestaanszekerheid.

Zwolle, december 2022

Susan Reuzel

Schrijver Landelijk opleidingsprofiel Ad SFD

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Doelstelling en reikwijdte van het opleidingsprofiel.....	6
1.3 Leeswijzer	6
2. De Associate degree.....	7
2.1 Niveauvergelijking 4-5-6.....	8
2.2 In- en doorstroom	9
3. De Associate degree Sociaal Financiële Dienstverlening	10
3.1 Ontwikkelingen binnen het werkdomein van Sociaal-Financiële Dienstverlening	11
3.2 Ad Sociaal Financiële Dienstverlening: werk- en beroepenveld waarvoor opgeleid wordt .	15
3.3 Wettelijke beroepsvereisten	17
4. Leerresultaten en generieke kennisbasis.....	18
4.1 Leerresultaten	19
4.2 Kennisgebieden 'Body of Knowledge'	24
5. Validatie en verantwoording.....	26
5.1 Context van het profiel.....	27
5.2 Verantwoording en totstandkoming document	27
Bronnenlijst	30
Gebruikte afkortingen	32

1. Inleiding

Dit is het landelijk opleidingsprofiel van de Associate degree-opleidingen Sociaal Financiële Dienstverlening (hierna te noemen Ad SFD).

Een opleidingsprofiel beschrijft wat een afgestudeerde van een opleiding op hoofdlijnen moet kennen en kunnen. Het profiel moet adequaat zijn gevalideerd in het voor de opleiding relevante werkveld. Aldus wordt transparantie geboden en verantwoording afgelegd. Profielen zijn van belang in de accreditatie door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en vormt een kader bij de beoordeling op standaard 1 van het 'Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland', september 2018 van de NVAO.

Standaard 1 Beoogde leerresultaten:

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het Associate degree-niveau zoals gedefinieerd in het Nederlands Kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

1.1 Aanleiding

De Ad-opleidingen binnen het cluster Zorg Welzijn en Educatie (ZWE) kennen inmiddels een behoorlijke geschiedenis. Toen in 2006 de eerste Ad-opleidingen konden starten, bleek dit een goed antwoord op de arbeidsmarktbehoefte. Er bleek behoefte aan professionals die zowel praktisch als vanuit een overstijgend perspectief aan de slag konden met mensen.

In het begin betekende dit voor opleidingen pionieren en leefden er veel vragen rond de positionering van de Ad-professional: wat houdt het Ad-niveau in? Wat kan er van een Ad-afgestudeerde verwacht worden? Hoe verhoudt een Ad-opleiding zich tot het mbo-4- en hbo-bachelorniveau 6?

Met de inwerkingtreding van de wet Invoering Associate degree per 1 januari 2018 is de Associate degree een zelfstandige opleiding geworden, naast de bachelor en de master. Dit heeft geleid tot een doorontwikkeling van de Ad-opleidingen, waarbij vanuit samenwerkingsverbanden binnen de opleidingen veel aandacht is besteed aan het vaststellen van eindniveau en positionering van de afgestudeerde Ad-professional. In 2018 stelde de minister van Onderwijs tijdens het eerste landelijke Ad-congres op 8 november 2018 dat het belangrijk is om te werken aan landelijke opleidingsprofielen om versnippering tegen te gaan.

De opleidingen voorzien in toenemende mate in een vraag op de arbeidsmarkt van zorg, welzijn en educatie en versterken de doorstroom van mbo naar hbo. Ondertussen is het aantal studenten, afgestudeerden en werkenden binnen Associate degree-opleidingen van zorg, welzijn en educatie de afgelopen jaren fors toegenomen. Daarmee is de meerwaarde van dit opleidingsniveau definitief bevestigd. Dit is mede terug te zien in de groei van het aantal aanbieders van deze Ad-opleidingen.

Met de verzelfstandiging en de groei is de behoefte en noodzaak om samen te werken aan landelijk herkenbare opleidingen waarbij diploma's dezelfde maatschappelijke waarde vertegenwoordigen groot. Gezamenlijk opgestelde en vastgestelde opleidingsprofielen zijn richtinggevend voor (aspirant) studenten, werkgevers en kwaliteitstoetsing door de NVAO en dragen hiermee in belangrijke mate bij aan herkenbaarheid en verdere professionalisering van het Ad-niveau.

1.2 Doelstelling en reikwijdte van het opleidingsprofiel

Dit document levert een herkenbaar, breed en toekomstbestendig opleidingsprofiel, dat gedragen wordt door onderwijsinstellingen en werkveld en vormt een gemeenschappelijk referentiekader voor bestaande en verder te ontwikkelen opleidingen Ad Sociaal Financiële Dienstverlening.

Het is een raamwerk met ruimte voor eigen profilering op basis van de eigen didactische visie en de regionale ontwikkelingen. Het vormt voor elke onderwijsinstelling de basis voor de inrichting van het eigen onderwijsprogramma. Vanuit een breed gedragen basis (brede stam) wordt, met oog voor regionale verschillen en inkleuring, de opleiding vormgegeven.

In het document zijn vijf leerresultaten beschreven, die door de opleidingen worden geborgd. Onderwijsinstellingen hebben daarnaast de ruimte om een eigen accent aan te brengen, dat eventueel met een diplomasupplement bekrachtigd kan worden. Deze differentiatieruimte bevat maximaal 30 procent van de opleiding om de diplomawaarde met betrekking tot de brede stam van de opleiding die in dit opleidingsprofiel is beschreven te borgen. Opleidingen kunnen naast de naam van de stamopleiding bij DUO hun eventuele differentiatie(s) opnemen.

1.3 Leeswijzer

Het eerste deel van dit document laat zien wat de context, plaats en niveau van de Associate degree is.

Vervolgens wordt er specifiek een beschrijving gegeven van het beroepsbeeld en het werkveld waarvoor primair wordt opgeleid, aangevuld met ontwikkelingen die zich daarin voordoen. In het beroepsbeeld wordt duidelijk wat en waar deze Ad-professionals zich inzetten. In de leerresultaten en daarbij behorende kennisgebieden wordt duidelijk wat daarin verwacht wordt op Ad-niveau.

Ten slotte volgt een toelichting op de wijze waarop de relevante partners bij de beschrijving van bovengenoemde zaken betrokken zijn geweest en hoe de uitkomsten daarvan zijn verwerkt. Zo wordt helder dat dit een gevalideerd, landelijk opleidingsprofiel is.

2. De Associate degree

De Associate degree (Ad) is een tweejarige opleiding in het hoger beroepsonderwijs die opleidt tot niveau 5 van het European Qualification Framework (EQF) en het Nederlands kwalificatieraamwerk (NLQF).

Een Associate degree-opleiding is een praktijkgerichte hbo-opleiding, waarbij theorieën uit een vakgebied toegepast worden op praktische vraagstukken. Aankomend professionals leren vraagstukken signaleren en een aanpak invoeren om dit vraagstuk op te lossen. Hiermee sluit de opleiding zeer nauw aan bij de specifieke eisen in het werkveld. De Ad-professional kan na diplomering direct in de beroepspraktijk aan de slag. Ook kan een student doorstromen naar een bacheloropleiding.

2.1 Niveauvergelijking 4-5-6

Een Ad zit qua niveau tussen mbo- en bachelor in en sluit daarmee aan bij de behoefte binnen het werkveld aan professionals die midden in de praktijk staan én verbinding kunnen maken met beleid en strategie: kortom, professionals die het operationele en strategische in een organisatie verbinden. De Ad-afgestudeerde integreert doen, denken en verbinden, wat meer oplevert dan *alleen* doen, *alleen* denken of *alleen* verbinden.

	ASSOCIATE DEGREE "VERBINDT VAKMANSCHAP MET OPERATIE EN STRATEGIE"	BACHELOR "IS EEN VAKMAN IN BREDERE CONTEXT"
MBO-4 "VERSTAAT ZIJN VAK"	+	+
<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>	<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>	<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>
Die volgens standaardprocedures en methodes werkt en deze toepast in het dagelijks werk.	Die theorieën uit zijn vakgebied toepast op een praktisch vraagstuk.	Die methodisch werkt en theorieën kan vertalen naar toepassingen voor de praktijkvraagstukken.
Die vrijwel zelfstandig werkt aan standaard taken en samenwerkt in zijn eigen team.	Die onder begeleiding werkt aan complexe taken en een operationeel team aanstuurt.	Die vrijwel zelfstandig aan complexere taken werkt en samenwerkt in een omgeving met meerdere actoren en belangen.
Die communiceert over zijn eigen taken in het team.	Die doelgericht communiceert over taken in het team t.o.v. de doelen van de organisatie.	Die met meerdere partijen communiceert en de verschillende belangen overziet.
Die problemen signaleert.	Die de (onderzoeks)vraag formuleert.	Die de vraag onderzoekt.
Die de aangedragen oplossing toepast.	Die de oplossing implementeert.	Die de oplossingsstrategie formuleert.
Die zijn eigen leervraag onder begeleiding kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag zelfstandig kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag kan regisseren.

Figuur 1: Vergelijkingstrap Ad in perspectief (bron: Overlegplatform Associate degrees, 2022)

De beschrijving van niveau 5 voor Ad-opleidingen is vormgegeven aan de hand van vijf generieke Ad-leerresultaten (Overlegplatform Associate degrees, 2022). Deze generieke leerresultaten zijn niet los van elkaar te zien en beschrijven in samenhang met elkaar het niveau 5. Deze leerresultaten zijn: Methodisch handelen, Samenwerken, Communiceren, Probleemoplossend vermogen en Lerend vermogen.

Vanuit deze leerresultaten is een vertaling gemaakt naar de leerresultaten voor de Sociaal Financiële Dienstverlening. Deze vertaling is te vinden verderop in dit document.

2.2 In- en doorstroom

Instroom in een Ad-opleiding is mogelijk met een mbo-4-, havo-, of vwo-opleiding, of via een 21+-toets.

Toelating van gediplomeerden tot de bachelor en vrijstelling/validering van eerder behaalde resultaten wordt altijd beoordeeld en vastgesteld door de examencommissie van de ontvangende bacheloropleiding. Ad-opleidingen die verbonden zijn aan dit opleidingsprofiel streven ernaar om samen met verwante bachelors te komen tot een vervolgprogramma gericht op het halen van een bachelordiploma met nog 120 EC (nauw verwant) tot 150 EC (minder nauw verwant). Dit om de drempel om door te stromen zo laag mogelijk te maken.

Voor de Ad SFD zijn de volgende bacheloropleidingen, afhankelijk van het programma van de hogeschool nauw, of minder nauw verwant:

- Sociaal Juridische Dienstverlening
- Social Work
- HBO-rechten, afstudeervariant kandidaat-gerechtsdeurwaarder

3. De Associate degree Sociaal Financiële Dienstverlening

Het beroep waarvoor binnen de Ad SFD opgeleid wordt, ontwikkelt zich in samenhang met ontwikkelingen en vragen in de samenleving. Met de beschrijving van de maatschappelijke context noemen we een aantal belangrijke ontwikkelingen, die van invloed zijn.

Omdat de samenlevingsvraagstukken direct samenhangen met relevante wet- en regelgeving en financiële kaders en deze per land zeer verschillend zijn, is het internationale perspectief hier minder relevant. Uiteraard is cultuursensitiviteit wel van belang en buiten de landsgrenzen kijken draagt hier zeker aan bij. Het is aan hogescholen zelf hoe zij dit internationale perspectief een plek geven binnen het curriculum.

3.1 Ontwikkelingen binnen het werkdomein van Sociaal-Financiële Dienstverlening

Het 'sociaal financiële domein' maakt een forse transitie door. Zo is door het aanpassen van wet- en regelgeving de positie van de schuldenaar verstevigd en wordt er kritischer gekeken naar de rol van de overheid bij het veroorzaken en in stand houden van schulden. Van professionals worden, mede door deze ontwikkelingen en nieuwe kennis en inzichten over de impact van schulden op het leven van burgers, inmiddels andere kennis en vaardigheden gevraagd. Termen als 'de menselijke maat', 'bestaansminimum', 'bestaanszekerheid' en 'duurzame oplossingen' zijn niet meer weg te denken als er over (dreigende) schuldenproblematiek gesproken wordt. De opleiding Ad SFD is een direct antwoord op de transitie en de professionaliseringsbehoefte die daarmee samenhangt. Binnen deze opleiding worden professionals opgeleid die op de werkvloer aan de slag kunnen, aandacht hebben voor de sociale, juridische, maatschappelijke en financiële kant van de problematiek, rekening houden met beide kanten (zowel incasso, als schuldenaar) en oog hebben voor de menselijke maat. Ze dragen direct bij aan het komen tot duurzame oplossingen ter voorkoming en/of vermindering van sociaal-financiële problematiek van burgers.

Schulden in een nieuw daglicht

Er is veel onderzoek gedaan naar de omvang van financiële problemen in Nederland, maar er is nog geen eenduidige definitie en beschikbaarheid van data van de verschillende groepen. We gebruiken daarom verschillende bronnen. Uit het meest recente onderzoek van Deloitte (2021) blijkt dat 25 procent van de huishoudens in Nederland financieel kwetsbaar is. In 2018 had een op de vijf huishoudens in Nederland volgens Nibud te maken met lichte (800.000) of ernstige (550.000) betalingsachterstanden. Het Centraal Bureau voor de Statistiek becijferde dat 1 op de 10 Nederlandse gezinnen met ernstige schulden kampt (CBS, 2021; Schonewille & Crijnen, 2019; Nibud, 2019). Daarmee wordt bedoeld dat ondersteuning door een professional nodig is om de schuldenproblematiek op te lossen omdat deze zo problematisch zijn dat alleen een kwijtschelding tot een oplossing kan leiden.

Impact van schulden wordt steeds zichtbaarder

Uit onderzoek blijkt meer en meer dat de impact van schulden of betalingsproblemen op het persoonlijke leven van burgers groot is. Zo hebben mensen met schulden vaker te maken met angsten, rusteloosheid, slapeloosheid, hart- en vaatziekten, overgewicht, diabetes en/of depressies (o.a. Balmer, et al., 2006; Rijnsoever, et al., 2012; Aleman & Denys, 2014; Choe, et al. 2016; Verberk-Kruik, et al., 2019).

Ook is er steeds meer kennis over de gevolgen van stress die het hebben van schulden met zich mee brengt. De stress maakt dat mensen anders functioneren, zich minder goed concentreren op zaken die echt belangrijk zijn en alleen maar bezig zijn met de schulden. Hun 'denk- en-doen-vermogen' wordt aangetast (Jungmann & Wesdorp, 2017). Mensen met schulden zijn vaker en langer ziek, ook op hun werk. Zij maken langer gebruik van een uitkering, omdat het hen niet lukt om een betaalde baan te vinden (Houwing & Guiaux, 2015).

Politieke aandacht gericht op preventie en professionalisering van het sociaal financiële domein

Het inzicht van de impact op het persoonlijke en maatschappelijke leven van burgers leidde in 2017 tot de 'brede schuldenaanpak'. In de kamerbrief over de brede schuldenaanpak van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Tweede Kamer op 23 mei 2018 is beschreven dat voorkomen van problematische schulden belangrijk is. Als mensen dan toch in de problematische schulden terechtkomen, wil het kabinet hen waar nodig en mogelijk ontzorgen en ondersteunen, voorkomen dat schulden onnodig verder oplopen en zorgen dat schulden op een maatschappelijk verantwoorde manier worden geïncasseerd. Dit gebeurt middels drie actielijnen:

1. Problematische schulden voorkomen: preventie en vroegsignalering
2. Ontzorgen en ondersteunen
3. Zorgvuldige en maatschappelijk verantwoorde incasso

Vanuit de bredere aandacht voor de problematiek is ook een behoefte ontstaan aan verdere professionalisering van het schuldendomein. Preventie krijgt meer aandacht en 'de menselijke maat' moet terugkomen.

Veranderingen in wet- en regelgeving

Verschillende inzichten hebben geleid tot nieuwe wet- en regelgeving.

Zo is in 2012 de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) in werking getreden. In deze wet is bepaald dat iemand met schulden binnen vier weken gecontacteerd moet worden door de gemeente om het probleem in kaart te brengen en voor iemand met een crisissituatie (denk aan een ontruiming uit een woning) geldt zelfs dat dit binnen drie dagen moet. Daarnaast is geregeld dat iedereen recht heeft op contact en een hulpaanbod door de gemeente, zodat er niet meer aan de voorkant geselecteerd kan worden en groepen stelselmatig uitgesloten worden.

In 2021 heeft een wijziging in deze wet plaatsgevonden. De wijziging geeft gemeenten de mogelijkheid om gegevens van burgers met betalingsachterstanden in een vroeg stadium uit te wisselen met woningcorporaties, energie- en drinkwaterbedrijven en zorgverzekeringen. Deze wetwijziging die op 1 januari 2021 is ingegaan, heeft ervoor gezorgd dat alle vastelastpartners (drinkwaterbedrijven, energieleveranciers, woningverhuurders en zorgverzekeraars) verplicht zijn om signalen van betalingsachterstanden door te geven aan gemeenten. Vervolgens moeten gemeenten de betreffende inwoner een hulpaanbod doen.

Complexer wordende samenleving, sociale ongelijkheid en afnemend vertrouwen

Hoewel we enerzijds zien dat er meer aandacht is voor de oorzaken van schulden en armoede en de impact ervan, zijn er tegelijkertijd ontwikkelingen in de samenleving die de kans op armoede en schuldenproblematiek vergroten.

Le Sage (2022, p. 32) stelt in haar openbare les: “Een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling in de 21e eeuw is dat de samenleving sociaal steeds complexer wordt, en mensen met steeds meer keuzes, maar ook steeds meer risico’s omgeven worden. De hedendaagse samenleving is complex voor mensen, voor groepen, voor gemeenschappen en voor hun contexten. En veel mensen hebben moeite om die sociale competentie, die nodig is om zich in deze samenleving staande te houden, te ontwikkelen, wat leidt tot een gebrekkig sociaal functioneren: sociaal isolement, moeite met het vinden en behouden van werk of opleiding, moeite met het aangaan van langdurige relaties, moeite met het ontwikkelen van een eigen perspectief op een zinvol leven, maar ook agressie, verwaarlozing, verwardheid, depressie en verslaving. Deze mensen zijn sociaal kwetsbaar, en niet slechts tijdelijk (zoals iedereen wel eens is), maar chronisch. De sociale complexiteit van de samenleving (die zich uit in sociale fragmentatie en gebrek aan sociale cohesie) en de sociaaleconomische, gezondheids-, veiligheids- en ecologische risico’s brengen mensen in een toestand van onzekerheid.” Volgens Le Sage “ondermijnt dit hun gevoel van controle en het gevoel ergens bij te horen. Dit uit zich onder andere in een gebrek aan vertrouwen in de maatschappelijke instituties, die juist bescherming van of zorgvuldige omgang met de belangen van de burger tot doel hebben.” Ditzelfde wordt geconstateerd in ‘de atlas van afgehaakt Nederland’ (De Voogd & Cuperus, 2021). Hierbij wordt toegevoegd dat het gebrek aan vertrouwen sterk samenhangt met inkomens- en opleidingsniveau.

Bestaanszekerheid onder druk

Door stijgende vaste lasten en achterblijvende inkomens en momenteel de stijgende inflatie komt het netto-inkomen van veel Nederlanders steeds verder onder druk te staan. Dit betreft niet alleen mensen zonder werk. Uit de recente SCP-studie blijkt dat er in 2014 ongeveer 320.000 werkende armen (4,6% van alle werkenden) waren. Daarvan werkten er 175.000 in loondienst, en 145.000 als zelfstandige. In Nederland stijgt het aandeel werkende armen sinds 1990. In maart 2019 heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) acht actiepunten geformuleerd om bestaanszekerheid voor elke Nederlander bereikbaar te maken.

Participatiesamenleving en zelf/samenredzaamheid

Van mensen wordt verwacht dat zij zelf om kunnen gaan met vraagstukken rondom sociaal-financieel functioneren dankzij hun eigen vermogens (gezondheid, intelligentie, sociale en emotionele handigheid), dat zijzelf in staat zijn om hun leven vorm te geven en dat zijzelf in en met hun sociale netwerken verschillende vormen van steun, zingeving en mogelijkheden kunnen mobiliseren. De realiteit is natuurlijk dat niet iedereen optimaal of adequaat sociaal *kan* functioneren. Armoede, ziekte, echtscheiding, werkloosheid, dakloosheid, onveiligheid, rouw, verlies en trauma blijken grote bestaansrisico’s omdat ze mensen hard kunnen treffen. Opeens moet het leven fundamenteel anders worden ingericht en opgebouwd. Ze moeten de hen tot dan toe

onbekende voorzieningen aanspreken maar weten niet hoe. Evenmin weet hun sociale omgeving (voor zover nog aanwezig) hoe te ondersteunen.

Tegelijkertijd is er sprake van een steeds toenemende veelheid aan wetten en regelgeving en een steeds toenemende veelheid aan instituties, organisaties en formele verbanden. Gebreken in sociaal beleid worden aangevuld met nieuwe wetten, regelingen, maatregelen en meer gedetailleerde beleidsuitwerkingen. Tegelijk is het uitgangspunt dat mensen hun rechten aan henzelf kunnen doen toekomen (door bijvoorbeeld aanvragen in te dienen zoals aanvragen van zorgbudgetten, aanvragen van toeslagen, bijvoorbeeld voor zorgverzekeringen en kinderopvang). Verwacht wordt dat mensen aan de toekenning verbonden wettelijke normen en plichten voldoen (dus dat ze deze kennen en begrijpen), zo niet, dan worden deze opgelegd, eventueel met sancties (boetes, maatregelen, straffen). Maar: “Hoe lager het inkomen van inwoners is, hoe ingewikkelder het systeem om voldoende inkomen te verwerven. Het stelsel van tegemoetkomingen en (belasting-)regelingen is complex, met verschillende definities, aanvraagprocedures en verantwoordingsystematiek. De taal in brieven van de overheid en andere instanties is vaak niet eenvoudig. Mensen ontvangen hun inkomen uit meerdere bronnen, op meerdere betaaldaten in de maand. Dit maakt het voeren van een gezonde financiële huishouding complex, zeker met de stress die het leven in armoede en schulden met zich meebrengt”. (VNG, 2019)

SFD'ers hebben de taak om samen met mensen in kaart te brengen hoe zij meer financieel redzaam kunnen worden, zonder hierin mensen te overvragen en oog te hebben voor de complexiteit. Tegelijkertijd hebben zij een signalerende functie met betrekking tot onbedoelde en ongewenste neveneffecten van beleid.

Interprofessioneel perspectief

In de organisatie van zorg en welzijn bestaat inmiddels meer aandacht voor ketensamenwerking, ketenzorg en interdisciplinair samenwerken. Een zorg- of hulpvrager is meer dan een zorg- of hulpvraag. De vrager moet met zijn specifieke context meegenomen worden in de koers van de behandeling en/of begeleiding. Het wordt dus steeds belangrijker om een goed netwerk te mobiliseren waarbij de lijnen tussen professionals, mantelzorgers en eventueel overige instanties kort zijn. Zorg-, hulp- en dienstverleners moeten zich gaan ontwikkelen als T-shaped professional. Zij zijn expert in hun eigen werkveld en leggen tegelijkertijd verbindingen met aanpalende disciplines. Leren signaleren en ervoor zorgen dat alle partijen die in aanraking komen met de vrager hiervan op de hoogte zijn, behoren tot belangrijke vaardigheden. Hiervoor is goede registratie nodig maar zijn ook communicatieve vaardigheden belangrijk.

Naast het interprofessionele perspectief voor de individuele hulpvraag vraagt de aanpak rond het vergroten van bestaanszekerheid ook om een integrale aanpak, waarin samenwerking tussen Rijk, gemeenten, samenleving en werkgevers noodzakelijk is.

“Een prangende maatschappelijke opgave in Nederland is volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau het stimuleren van een duurzame, gezonde leefomgeving en leefstijl. Kenmerkend aan deze opgave is dat deze sectoroverstijgend is. En daarmee vraagt zij om interprofessioneel samenwerken tussen verschillende disciplines, waaronder sociaal werk, maar ook zorg, economie en

technologie”, aldus Le Sage (2022, p. 33). Meer en meer hebben klimaatontwikkelingen impact op het dagelijks leven van burgers. Denk aan de stikstofproblematiek, maar ook de stijgende energiekosten, oplopende kosten van voedsel ten gevolge van mondiale ontwikkelingen (van oorlog tot overstromingen en droogte). Naast het belang van bewustwording en het besef dat het doorzetten van de huidige levensstandaard tot grote gevolgen gaat leiden, dragen de ontwikkelingen ook bij aan een groeiende sociale en economische kloof. “Gezinnen in kwetsbare omstandigheden leveren bijvoorbeeld een relatief kleine bijdrage aan de milieuproblematiek, maar zij dragen er de hoogste lasten van: zij leven bijvoorbeeld vaker in omgevingen waar zij gezondheidsschade ondervinden als gevolg van vervuulende omgevingsfactoren zoals luchtvervuiling” (Vanhille e.a., 2019). Het is van belang dat SFD’ers oog hebben voor deze kloof en de gevolgen hiervan voor burgers en samenleving. De nadruk op groen en gezond biedt kansen voor professionals in de zorg- en welzijnssector, met name in de nulde en eerste lijn, door het (samen met burgers) ontwikkelen van lokale initiatieven voor groene, duurzame voorzieningen die bijdragen aan een gezonde en betaalbare leefstijl en leefomgeving. Zij dragen hierbij dan niet alleen bij aan een landelijk, maar ook een wereldprobleem.

Informatie, digitalisering en technologie

In onze huidige samenleving is technologie alomtegenwoordig. Het is onvermijdelijk dat technologische ontwikkelingen invloed hebben op sociale relaties en de sociale kwaliteit van de samenleving. Internet en (sociale) technologie zijn niet meer weg te denken uit onze samenleving. (Sociale) technologie biedt veel kansen en mogelijkheden. Er zijn echter ook risico’s verbonden aan de digitalisering.

Onze maatschappij is ingericht met de aanname dat men zijn weg kan vinden in de digitale wereld. Er is echter een grote groep mensen die niet of nauwelijks digitale vaardigheden bezitten. Deze mensen lopen daardoor zowel op sociaal als economisch gebied achterstand op. (Ketel, J., Yperen, P., 2022). Het aanvragen van toeslagen, inkomensondersteuning en regelingen en het invullen van de belastingaangifte vergen digitale vaardigheden die niet iedereen bezit. Mensen kunnen hierdoor in de financiële problemen komen, of maken minder gebruik van regelingen waar ze recht op hebben.

Tegelijkertijd biedt digitalisering ook mogelijkheden (o.a. digitale hulp, online kasboeken, makkelijker financieel overzicht via de app van banken). Het is van belang dat Sociaal Financieel Dienstverleners zelf digitaal vaardig zijn en oog hebben voor zowel de risico’s als de mogelijkheden die digitalisering biedt.

3.2 Ad Sociaal Financiële Dienstverlening: werk- en beroepenveld waarvoor opgeleid wordt

Met de Ad Sociaal Financiële Dienstverlening (SFD) worden professionals opgeleid die gaan werken op het snijvlak van de sociaal-agogische, financiële en juridische context waarin mensen met financiële problemen zich kunnen bevinden.

Een sociaal-financieel dienstverlener (SFD’er) begeleidt cliënten bij een effectieve aanpak van hun sociaal-financiële problematiek. Hij betreft hierbij sociale, maatschappelijke, culturele en

persoonlijke omstandigheden, heeft oog voor diversiteit en zorgt voor aansluiting op de leefwereld van de cliënt. Daarnaast is de aanpak gericht op het bevorderen van de financiële redzaamheid van de cliënt. Naast het werken met de cliënt (en waar mogelijk en nodig diens naasten) heeft de sociaal-financiële dienstverlener een signalerende rol binnen de organisatie en werkt hij samen met ketenpartners, waarbij er ook aandacht is voor vroegsignalering en preventie.

Betalingsproblemen en schulden komen voor in alle lagen van de bevolking, met een grote diversiteit aan achtergronden. De SFD'er heeft voldoende competenties om verschillende functies binnen de financiële dienstverlening op Ad-niveau te vervullen. De plekken waar SFD'ers werken zijn dan ook divers; zij kunnen aan de slag in zowel overheidsorganisaties (zoals gemeenten, belastingdienst, UWV, SVB) en sociaal werk-organisaties (zoals wijkteam, MEE, sociaal raadslieden, maatschappelijke opvang, gehandicaptenzorg) als particuliere organisaties (zoals woningbouwverenigingen) en zakelijk financiële organisaties (zoals bankwezen, incasso- en gerechtsdeurwaarders).

Voorbeelden van functies, op basis van beschrijvingen van alumni en werkveld, zijn:

- (Junior) schuldhulpverlener, schuldregelaar of schuldbemiddelaars bij schuldhulpverleningsprojecten, sociale diensten, gemeentelijke kredietbanken, organisaties voor specifieke doelgroepen en detachingsbureaus

Schuldhulpverlener en schuldregelaar

Schuldhulpverleners en schuldregelaars werken bij een afdeling schuldhulpverlening, bij een wijkteam of bij een gespecialiseerd bureau. Alle schuldhulpverleners en schuldregelaars hebben het doel klanten te helpen met financiële problemen. Schuldeisers helpen ze een passende oplossing te vinden. Het is belangrijk dat je de wet- en regelgeving kent en toepast en goed kunt communiceren en onderhandelen. Met jouw overtuigingskracht breng je zowel de klant als de schuldeisers in beweging. Ook weet je de regie te pakken. Schulden oplossen vraagt soms om een doorbrekende, vernieuwende aanpak waarmee je een casus in beweging brengt.

- Budgetconsulent of budgetcoach bij schuldhulpverleningsorganisaties of Kredietbanken

Budgetcoach

Als budgetcoach help je klanten met hun financiële huishouding. Je creëert overzicht in de inkomsten en uitgaven en maakt vaak een budgetplan dat is afgestemd op de persoonlijke situatie. Zo help je de klant een betere balans te vinden tussen inkomsten en uitgaven. Ook leer je de klant een goede thuisadministratie op te zetten. Bij grotere financiële problemen zoals schulden verwijst je door naar de schuldhulpverlening.

- Expert schuldenproblematiek bij instellingen die te maken hebben met cliënten met financiële vraagstukken (o.a. wijkteam, MEE-consulenten, reclassering, verslavingszorg)
- Voorlichter of preventiemedewerker op het terrein van de financiële dienstverlening bij bijv. gemeentelijke kredietbanken en gemeentelijke sociale diensten
- (Assistent) bewindvoerder

Bewindvoerder

Als bewindvoerder beheer je, nadat je via het kantonrecht bent gemachtigd de financiën van je cliënt te regelen, de inkomsten en uitgaven en regel je alle financiële zaken. Het doel van bewindvoering is het stabiliseren en op orde houden van de financiële situatie van de cliënt. Een goede samenwerking met de cliënt is essentieel. Omdat deze vorm van budgetbeheer meestal niet vrijwillig is, heb je hier als bewindvoerder aandacht voor. Zelfredzaamheid van de cliënt staat voorop. Dat betekent dat je aandacht hebt voor wat de cliënt wel zelf kan en dat je, in samenwerking met de cliënt de financiële redzaamheid probeert te vergroten.

- Financieel-juridisch medewerker bij UWV of SVB
- Medewerker incasso afdeling, bij bijvoorbeeld woningcorporatie of energiebedrijf
- Medewerker formulierenteam
- Medewerker kredietbank

3.3 Wettelijke beroepsvereisten

Afgestudeerden zijn opgeleid om vormen van bewindvoerschap uit te kunnen oefenen, bijvoorbeeld de functie van beschermingsbewindvoerder. De eisen voor de beschermingsbewindvoerder worden door het Landelijk Kwaliteitsbureau CBM van de arrondissementsrechtbanken beschreven en bewaakt. In 2020 is bepaald dat het Ad-diploma Sociaal Financiële Dienstverlening toegang geeft tot de functie van beschermingsbewindvoerder, mits de student kan aantonen 2 jaar werkervaring onder verantwoordelijkheid van een door de kantonrechter benoemde professionele beschermingsbewindvoerder te hebben. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening formuleert geen wettelijke beroepsvereisten, maar is een belangrijk kader voor de uitvoering van de schuldhulpverlening.

Verder zijn er belangrijke relevante gedragscodes voor respectievelijk schuldhulpverlening, sociale kredietverlening en bewindvoerders van de NVVK. Deze codes hebben een plaats in het curriculum van de Ad maar zijn geen formele wettelijke beroepsvereisten.

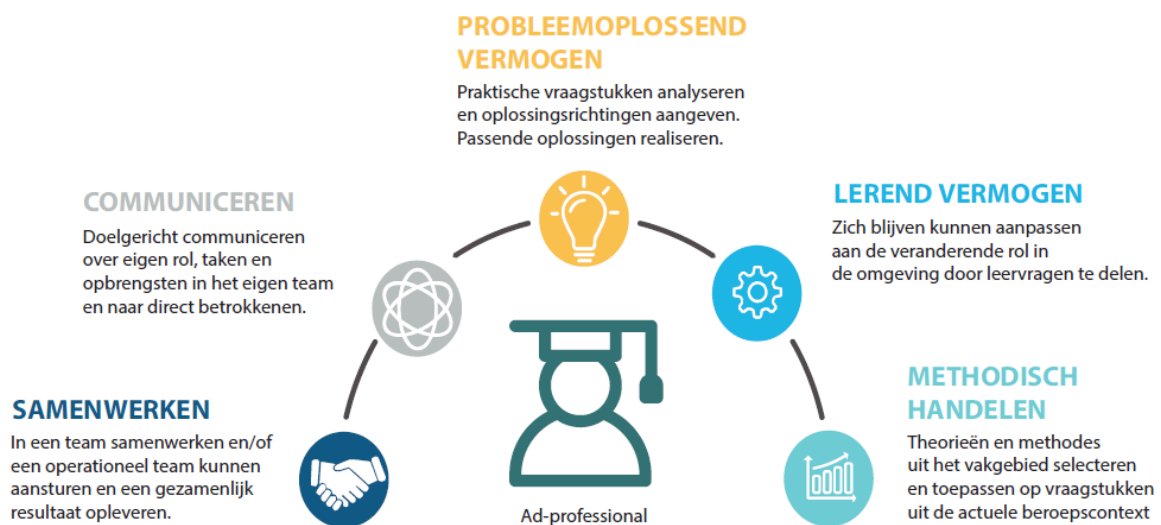
4. Leerresultaten en generieke kennisbasis

In dit hoofdstuk zijn de leerresultaten voor de opleiding Ad SFD uitgewerkt. De leerresultaten zijn eenduidig en voldoende generiek geformuleerd en daarmee onafhankelijk van de opleidingsvorm (voltijd, deeltijd, duaal), zodat er ruimte is voor opleiding specifieke en regionale invulling.

4.1 Leerresultaten

De leerresultaten zijn geformuleerd op niveau 5 en de Ad-leerresultaten zijn als uitgangspunt genomen (zie figuur 2). Vanuit de leerresultaten zijn de generieke kennisbasis en basis-skills vastgesteld.

Figuur 2: Vijf leerresultaten van Beschrijving niveau 5 Associate degree (bron: Overlegplatform Associate degrees, 2022)

Het onderwijs van de opleiding Ad SFD is sterk praktijkgericht. Dat is terug te vinden in de omschrijving van de leerresultaten. De leerresultaten zijn voor alle varianten (voltijd-deeltijd-duaal) gelijk. De leerresultaten zijn schuingedrukt. Daaronder zijn, om meer beeld te krijgen van het niveau, mogelijkheden uitgewerkt en wordt per leerresultaat een voorbeeld van een beroepsproduct beschreven.

Leerresultaat 1: Methodisch handelen: Doelgericht en cyclisch werken

De Sociaal Financieel Dienstverlener (SFD'er) werkt doelgericht, systematisch en planmatig aan het voorkomen en/of verminderen van sociaal-financiële problematiek. De SFD'er achterhaalt en verheldert financieel georiënteerde vragen, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor de sociale en juridische context. De SFD'er stelt op methodische wijze plannen op en evalueert en verantwoordt het handelen mede aan de hand van financiële en juridische kaders op een zodanige wijze dat gemaakte keuzes inzichtelijk en transparant zijn voor betrokkenen.

De kern van sociaal-financiële dienstverlening is het doelgericht kunnen signaleren en aanpakken van sociaal-financiële problematiek in het primaire proces met de cliënt. Om goed methodisch te kunnen begeleiden en ondersteunen dienen SFD'ers diverse methodes en methodieken toe te passen specifiek voor de doelgroep waarmee zij in aanraking komen. Hierbij is het van belang dat zij zich bewust zijn van diversiteit. Financiële problematiek wordt nooit als los probleem gezien, maar SFD'ers herkennen factoren die als oorzaak of gevolg een risico vormen voor het sociaal-financieel functioneren van mensen. Bij het in kaart brengen van de situatie houden ze rekening met de wisselwerking tussen problemen op financieel gebied en andere leefgebieden en toetsen deze aan de wet- en regelgeving. Om de sociaal-financiële situatie en de impact daarvan op andere leefgebieden goed in kaart te kunnen brengen, leggen SFD'ers op de juiste wijze contact, inventariseren, stellen ze waar nodig een plan op, begeleiden en evalueren ze, waarbij het creëren van financieel overzicht belangrijk is. Ze verwijzen (indien nodig) door naar samenwerkingspartners.

Afhankelijk van de complexiteit van de casus kan de Ad'er zelfstandig (minder complexe casus) of onder begeleiding (complexe casus) handelen. Als mensen er zelf niet (meer) uitkomen of in een crisissituatie zitten, dan is een sturende houding van de professional onmisbaar. Bijvoorbeeld als de situatie om (snel) ingrijpen vraagt; om orde op zaken te stellen, of om erger te voorkomen, zaken te stabiliseren en/of te kanaliseren en te bestendigen. Soms moet ondersteuning worden opgelegd. Er zijn ook situaties en vragen waar een meer coachende of ondersteunende benadering past. De SFD'er kijkt niet alleen naar de probleemkant, maar ziet en versterkt ook mogelijkheden en talenten van mensen, zet ze op een stimulerende manier aan tot actie en staat ze bij. De SFD'er gaat samen met de hulpvrager op zoek naar wat het best bij hen past, wat hen goed afgaat en motiveert.

Sandra werkt bij een schuldhulporganisatie. Zij begeleidt Henk (32 jaar). Na de inventarisatie en het in kaart brengen van alle leefgebieden, blijkt dat Henk 8000 euro schuld heeft en voldoende inkomsten heeft om zijn vaste lasten te betalen. Henk is gemotiveerd, is mede door een scheiding in de financiële problemen gekomen en wil heel graag in de toekomst schuldenvrij door het leven. Sandra sluit met gebruikmaking van motiverende gesprekstechnieken aan bij deze motivatie. De afloscapaciteit wordt berekend en in samenwerking met Henk wordt, conform de richtlijnen van de NVVK, een plan gemaakt en een betalingsregeling getroffen met de schuldeisers voor een looptijd van 24 maanden. Tijdens het traject blijkt dat Henk nog veel verdriet heeft van de scheiding. Voor deze problematiek verwijst Sandra Henk naar het maatschappelijk werk.

Leerresultaat 2: Samenwerken

De SFD'er werkt resultaatgericht en constructief samen met de cliënt en waar mogelijk diens netwerk, belanghebbenden, ketenpartners, collega's en vakgenoten en levert daarin een herkenbare bijdrage. De samenwerking is gericht op het voorkomen en/of verbeteren van (dreigende) financiële problematiek, waarbij hulpvraag en behoeftes van cliënt het vertrekpunt vormen. De SFD'er legt verbindingen daar waar deze (nog) niet tot stand zijn gekomen. De SFD'er heeft oog voor verschillende belangen, diverse rechten en plichten van betrokkenen en zoekt de balans daartussen.

Daar waar schulden zijn, zijn altijd andere partijen betrokken. Voor zowel de kant van incasso als hulpverlening geldt: het aanpakken van (dreigende) problematische schulden vraagt om een integrale aanpak waarin goede samenwerking en afstemming tussen betrokken partijen cruciaal zijn

en waarbij de balans tussen de belangen en 'wat kan en moet' in de gaten gehouden dient te worden. Ook als er (nog) geen schulden zijn, maar mensen in hun financiële bestaanszekerheid worden bedreigd, is afstemming en een integrale aanpak van belang om problematiek duurzaam aan te pakken.

Voor SFD'ers is samenwerking essentieel. Zichtbaarheid en aanspreekbaarheid zijn onderdeel van de basisattitude. SFD'ers werken samen met hun cliënten, maar ook met ketenpartners en andere belanghebbenden. Hierbij handelt de SFD'er in lijn met de eigen opdracht, en is hier transparant en duidelijk over. De SFD'er brengt juiste samenwerkingspartijen bij elkaar om tot werkbare afspraken en resultaat te komen. Bij sociaal-financiële problemen spelen vaak verschillende belangen. SFD'ers herkennen deze belangen, rechten en plichten en kunnen hier, met inachtneming van relevante wet- en regelgeving op de juiste wijze mee omgaan. Zij stimuleren en motiveren samenwerkingspartners om constructief om te gaan met tegengestelde belangen. Zij verhouden zich op constructieve wijze tot andere partijen zonder afbreuk te doen aan de eigen positie. In samenwerking met anderen weten SFD'ers eigen expertise in te zetten en collegiaal advies te geven.

Kennis over de sociale kaart, professioneel en integraal samenwerken en werken in een team en organisatie zijn van belang om op de juiste wijze te kunnen samenwerken als Ad-professional.

Michel werkt als assistent-bewindvoerder en begeleidt Trudy, een vrouw van 61 jaar, met een laag IQ. Er is in 2018 een schuldenbewind aangevraagd en toegekend. De afgelopen 5 jaar heeft mevrouw het schuldentrageet met succes doorlopen en binnenkort loopt de bewindvoeringsperiode af. Naast bewindvoering heeft Trudy al lange tijd ambulante begeleiding van een thuiszorgorganisatie in verband met het verzamelen van spullen en geen overzicht hebben in het huishouden. Michel weet dat Trudy goed contact heeft met de ambulante begeleider. In de proefperiode waarin Trudy de kans krijgt zelf toeslagen aan te vragen en door te geven, valt op dat dit mevrouw niet lukt. Mevrouw is blij dat ze straks niet meer onder bewind staat, maar er zijn zorgen over of Trudy de financiën en administratie helemaal zelf op kan pakken. In het netwerk van Trudy is niemand aanwezig die haar kan ondersteunen. Vanuit de wens van Trudy om zo zelfstandig mogelijk verder te gaan, neemt Michel contact op met de ambulante begeleider om te bespreken wat zij voor Trudy kunnen betekenen in het ondersteunen bij de administratie en financiën.

Leerresultaat 3: Communiceren

De SFD'er communiceert doelgericht en op passende wijze met de cliënt en waar nodig diens netwerk, belanghebbenden, ketenpartners, collega's en vakgenoten. De SFD'er is sensitief in de communicatie met betrokkenen: in zijn communicatie sluit de SFD'er aan bij zowel de kenmerken van de cliënt als de aard van de problematiek en bouwt een gelijkwaardig contact op. Hij beheerst diverse gespreksvaardigheden en is vaardig in schriftelijke en digitale communicatie.

In het werken met mensen is communicatie een wezenlijk onderdeel. SFD'ers gaan de dialoog aan met cliënten en het netwerk en communiceren op een respectvolle en passende wijze, om zo tot een effectieve verstandhouding en gelijkwaardig contact te komen. Bij schulden spelen schuldgevoelens en schaamte vaak een grote rol. Soms is vertrouwen in andere partijen geschaad. Ook gaan schulden en andere problemen, waaronder bijvoorbeeld licht verstandelijke beperking, digitale en/of laaggeletterdheid, regelmatig samen. SFD'ers benaderen anderen op een eerlijke wijze,

onbevooroordeeld en integer, en houden in hun communicatie rekening met de situatie en omstandigheden van de cliënt. Ze gebruiken hiervoor kennis van niveau en kernmerken van de doelgroep, stress-sensitief werken en kennis en vaardigheden op het gebied van verbale en non-verbale communicatie. Ook maken ze beladen thema's bespreekbaar.

Door de veelheid aan wet- en regelgeving, regelingen en voorzieningen is het voor burgers soms lastig om hier overzicht over te hebben. Ook kunnen situaties stress opleveren waardoor het lastig is goede beslissingen te nemen. Het is van belang dat de SFD'er mensen van begrijpelijke informatie voorziet en mensen informeert en adviseert over voorzieningen maar ook over financiële risico's. In de sociaal-financiële sector behoort het opbouwen van dossiers, het rapporteren en het opstellen van juridische documenten, zoals een bezwaar- of een bevroezingsbrief tot de werkzaamheden. SFD'ers doen dit op een professionele wijze, passend bij de werkcontext en de positie van de belanghebbenden. Uiteraard wordt hierbij ook rekening gehouden met de juridische kaders. Verder informeren SFD'ers de cliënt en mogelijk betrokken andere betrokkenen over de voorgestelde aanpak en handelswijze binnen de mogelijkheden van wet- en regelgeving.

Myriam werkt bij een woningcorporatie, als incassoconsulent. Ze neemt telefonisch contact op met een huurder, die een betalingsachterstand heeft. Myriam weet dat de woning in een wijk staat waar relatief veel mensen met een taalachterstand wonen. Ze besluit daarom te bellen. Uit het telefoongesprek blijkt dat er meer problemen zijn bij mevrouw en ze biedt aan langs te komen. Dit mag. Bij binnenkomst ziet ze dat er veel ongeopende post ligt. Ze benadert mevrouw op een respectvolle manier en vanuit een presente benadering (luistert zonder oordeel, vat samen, vraagt door). Ze ontdekt dat er op verschillende leefgebieden zorgen zijn; mevrouw heeft meer betalingsachterstanden en lijkt het overzicht over haar financiën kwijt te zijn sinds haar vader is overleden, die haar voorheen hielp. Ze ervaart ook gezondheidsklachten, waardoor haar werk als schoonmaakster zwaar is. Vanuit een stress-sensitieve benadering maakt Myriam bespreekbaar hoe stress kan doorwerken. Ze schakelt in afstemming met mevrouw schuldhulpmaatje in om mevrouw te helpen orde op zaken te stellen.

Leerresultaat 4: Probleemoplossend vermogen

De SFD'er signaleert en analyseert vraagstukken uit de praktijk en draagt praktische oplossingen aan die bijdragen aan het voorkomen en/of verbeteren van (dreigende) financiële problematiek. Bij het komen tot oplossingen houdt de SFD'er rekening met de kaders waarbinnen gewerkt wordt.

Van professionals in het sociaal-financiële domein wordt verwacht dat zij preventief kunnen werken en aan vroegsignalering doen. SFD'ers signaleren, vanuit een onderzoekende houding, kansen ter verbetering en vernieuwing binnen hun eigen praktijk. Ze verzamelen en analyseren op een systematische manier factoren die de sociaal-financiële situatie van doelgroepen beïnvloeden. Hierbij worden risico-, beschermende, gedrags- en omgevingsfactoren en de verschillende belangen die een rol kunnen spelen in kaart gebracht. Ze onderbouwen de analyse vanuit betrouwbare bronnen. Kennis over preventief werken, diversiteit en inclusie vormen hierbij belangrijke bouwstenen. SFD'ers ondernemen samen met anderen actie om vanuit de bestaande situatie naar de gewenste situatie te kunnen komen. De kern van Ad-professionals is dat zij kunnen komen tot oplossingen voor vraagstukken op het operationele niveau. Hierbij is het van belang dat de korte- en

langetermijneffecten van de gekozen oplossing overzien worden. Zeker in het sociaal-financiële domein, waarbij wetten en maatregelen soms onbedoelde effecten hebben, is het van belang dat SFD'ers ruimte op kunnen zoeken binnen de regels. SFD'ers kennen dan ook niet alleen de kaders, maar verhouden zich er ook kritisch toe.

Maarten werkt als schuldregelaar bij een wijkteam. Door Maarten wordt gesignaleerd dat er in de wijk veel mensen zijn die moeite hebben om rond te komen. En niet altijd wordt gebruik gemaakt van voorliggende voorzieningen en regelingen. Maarten bespreekt dit in het wijkteam en oriënteert zich, samen met collega's op passende oplossingsrichtingen. Hij overlegt met zijn collega's over het opzetten van een inloopspreekuur en voorlichtingen over financiën in het buurthuis.

Leeresultaat 5: Lerend vermogen

De SFD'er neemt initiatief, toont inzet en werkt continu aan het vergroten, verbreden en verdiepen van de eigen competenties en vakkennis. De SFD'er is op de hoogte van ontwikkelingen in het vakgebied en is in staat om nieuwe kennis en inzichten toe te passen in het eigen werk. De SFD'er herkent ethische vraagstukken en maakt in de eigen concrete werksituatie morele afwegingen. De SFD'er beschikt over reflectief vermogen en reflectie is geïntegreerd in zijn beroepshouding. Hij heeft een duidelijke visie op het beroep en weet deze uit te dragen.

Bij de professionele beroepsidentiteit van professionals werkzaam binnen het sociaal-financiële domein is het essentieel dat zij beschikken over reflectief en lerend vermogen. SFD'ers kijken kritisch naar het eigen denken, voelen, willen en handelen binnen een werksituatie en geven er door middel van reflectie betekenis aan. Ze stellen eigen leervragen en werken daarmee aan een houding van continu verbeteren. Ze bespreken hun eigen persoonlijke en professionele grenzen. SFD'ers ontwikkelen, vanuit hun expertise, een eigen kijk op de beroepspraktijk hoe zij hierbinnen functioneren en communiceren. Ze brengen helder voor het voetlicht wat ze als professional binnen het beroep wel en niet kunnen betekenen in een concrete werksituatie met cliënten, collega's of externen én koppelen hier kennis aan. SFD'ers komen in hun werk met regelmaat morele dilemma's tegen. SFD'ers herkennen deze beroepsethische vragen, verantwoorden hun afwegingen en maken deze in hun praktijk bespreekbaar met anderen. Ze maken hierbij gebruik van gedragscodes uit de beroepspraktijk.

Yousouf begeleidt als schuldhulpmaatje een gezin die in de bijstand zit. Het valt hem op dat er de afgelopen maanden zowel een nieuwe breedbeeldtelevisie als een nieuwe scooter is aangeschaft. Hij vermoedt dat de vader van het gezin zwart werkt. Yousouf vraagt zich af wat hij moet doen, in hoeverre is hij verplicht dit te melden bij de gemeente, is het zijn rol om dit met het gezin bespreekbaar te maken? Hij herkent dat hier sprake is van een ethisch dilemma. Hij belt zijn leidinggevende voor het doorspreken van de situatie en wat nu 'juist' is.

4.2 Kennisgebieden 'Body of Knowledge'

Bij de Ad'er staat de theorie in dienst van het handelen in de praktijk; theorieën en methodes worden ingezet om een vraagstuk in de praktijk op te lossen. Dit betekent dat bij de theoretische kennisbasis keuzes gemaakt worden waarbij het accent ligt op die onderdelen die van betekenis zijn bij de uitoefening van het specifieke beroepenveld waartoe wordt opgeleid. De Body of Knowledge (BOK) is tot stand gekomen in samenwerking met het werkveld. Zowel in een eerder stadium, waarbij hogescholen het werkveld nadrukkelijk betrokken hebben bij de ontwikkeling van de opleiding, als tijdens het schrijven van dit profiel. In hoofdstuk 5 is dat proces beschreven.

In de opleidingen wordt de volgende generieke kennisbasis aangeboden.

Methodisch en planmatig werken	Begeleidingsstijlen Methodische cyclus Actuele methodieken en interventies die binnen het werkveld gehanteerd worden Groepswerk
Samenwerken	Sociale kaart Werken in een team en organisatie Omgaan met verschillende belangen Integraal werken Coördineren
Communicatie en contact leggen	Stress-sensitief werken Motiverende elementen / gespreksvoering Verbale en non-verbale communicatie Gesprekstechnieken (juridische)schrijfvaardigheden en dossier opbouw
Probleemoplossend vermogen	Onderzoekende houding in de praktijk Preventief werken Werken met doelgroepen en financiële educatie Kritisch denken Advisering en voorlichting Diversiteit en inclusie
Lerend vermogen	Reflectiemodellen Gedragscodes uit de beroepspraktijk Beroepshouding en -identiteit Morele sensitiviteit en integriteit Beroepsethische dilemma's

Financiën	Budgetteren Vrij te laten bedrag, beslagvrije voet, afloscapaciteit Belastingaangifte en toeslagen Voorliggende voorzieningen
Wet- en regelgeving	Elementen uit bestuursrecht, waarbij tenminste bezwaar- en beroepsprocedures Recht rondom schuldhulpverlening (WSNP, faillissementswet, wet beslagvrije voet, beslaglegging) Elementen uit Arbeidsrecht, waaronder ontslagrecht Elementen uit Socialezekerheidsrecht Elementen uit Verbintenissenrecht, waaronder echtscheiding Elementen uit Belastingrecht Elementen uit Personen- en familierecht Wetgeving specifieke doelgroepen
Psychologie en sociologie	Actuele maatschappelijke thema's en vraagstukken, ontwikkelingen en trends in de samenleving (Ontwikkelings)psychologie en de schaarstetheorie

Van SFD'ers wordt verwacht dat zij hun kennis actueel houden en oog hebben voor actuele ontwikkelingen en specifieke doelgroepen en de eventuele rechtspositie die daarmee samenhangt. In de generieke kennisbasis hebben deze actuele ontwikkelingen een plek. Voorbeelden van deze ontwikkelingen zijn digitalisering en inzet van technologische toepassingen, integraal werken, positie van de overheid. Voorbeelden van doelgroepen zijn laaggeletterden, mensen met een licht verstandelijke beperking en statushouders.

5. Validatie en verantwoording

5.1 Context van het profiel

Het Landelijk opleidingsprofiel Ad Sociaal Financiële Dienstverlening (SFD) is gelijktijdig en in afstemming met de andere drie Landelijke opleidingsprofielen, te weten Ad Ervaringsdeskundigheid (EZW), Ad Pedagogisch Educatief Professional (PEP) en Ad Sociaal Werk (SW) binnen het Landelijk Ad-opleidingsoverleg Zorg, Welzijn en Educatie (LAdO-ZWE) ontwikkeld. Deze opleidingsprofielen kennen overlap, waarin alle vier de opleidingen opereren in het domein van Zorg, Educatie, en/of welzijn. Zij hebben voor een deel te maken hebben met dezelfde landelijke ontwikkelingen en hebben op een aantal vlakken overeenkomstige kennis en vaardigheden nodig om hun beroep uit te kunnen oefenen. De context waarbinnen en de beroepstaken waartoe opgeleid wordt, verschillen echter. Om recht te doen aan deze context en de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om in deze context goed te kunnen functioneren zijn we tot de huidige indeling van opleidingsprofielen gekomen. Het profiel Ad SFD is een zogeheten cross-over-profiel, op het snijvlak van het sociale, juridische en financiële domein. Niet elke hogeschool heeft de Ad SFD-opleiding dan ook gepositioneerd binnen het sociale domein. Hiermee is ook niet elke Ad SFD-opleiding standaard in het LADO-ZWE vertegenwoordigd. Bij het ontwikkelen van het opleidingsprofiel zijn wel alle hogescholen die op het moment van schrijven de opleiding aanboden, of in ontwikkeling hadden vertegenwoordigd.

5.2 Verantwoording en totstandkoming document

Bij de werkveldvalidatie van landelijke opleidingsprofielen speelt de samenhang tussen de verschillende opleidingen en werkveldpartners een belangrijke rol. Vanwege een zekere ontschotting van beroepen en het vervloeien van grenzen van sectoren is er een toenemend belang van interprofessionele en intersectorale samenwerking. Enerzijds is te zien dat werkveldpartners betrokken zijn bij meerdere Ad-opleidingen, anderzijds bedienen Ad-opleidingen meerdere domeinen. Voorbeelden hiervan zijn de opleiding Ad SFD die het sociale, economische en juridische domein betreft, de opleiding Ad PEP als cross-over tussen het educatieve en sociale domein en de opleiding Ad Sociaal Werk Gezondheid en Welzijn die het sociale domein verbindt met het domein gezondheid. Zo zijn Ad-opleidingen binnen Zorg, Welzijn en Educatie veelal domeinoverstijgend ingericht en een verbindingsschakel tussen verschillende sectoren. Om de landelijke Ad-opleidingsprofielen in Zorg, Welzijn en Educatie in lijn daarmee te realiseren, is voor de validatie van de profielen gekozen voor een samenwerkingsmodel. De opleidingen hebben gezamenlijk opgetrokken met een groot aantal breed georiënteerde werkveldpartners. In aanvulling daarop werken opleidingen ook nauw samen met de betreffende specifieke brancheorganisaties en/of beroepsverenigingen.

Vanaf de start van de Ad-opleidingen in de domeinen Zorg, Welzijn en Educatie is het werkveld nauw betrokken geweest bij het ontwerp van de opleidingen. Individuele hogescholen hebben werkveldpartners bevestigd voor hun eerste aanvraag macrodoelmatigheid bij het CDHO en stelden werkveldadviesraden aan. Al snel ontstonden er ook bredere samenwerkingsverbanden waar onderwijs en werkveldpartners samen optrokken. Te denken valt aan het consortium Ad-opleidingen Sociaal Werk in de Zorg waar zowel hogescholen als werkveldpartners (VGN en CAOP) in participeerden in de periode 2014-2017. Ook in het landelijk Overleg Ad-Pedagogisch Educatief Professional, waar toen nog opleidingen met verschillende benamingen waren betrokken, vond al in

die periode overleg plaats met brancheverenigingen, zoals ook de opleidingen Sociaal Financiële Dienstverlening en de opleiding Ervaringsdeskundigheid vanaf het begin samen optrokken met hun belangrijkste werkveldpartners.

Mede vanwege het gegeven dat verschillende opleidingen hetzelfde domein bedienen of juist domeinoverstijgend zijn, was een breed gezamenlijk Landelijk Ad-Overleg Zorg, Welzijn en Educatie (LAdO-ZWE) destijds een logische keuze. Hierdoor kon er zo met de sectoren in gezamenlijkheid worden afgestemd over verschillende Ad-opleidingen. In eerste instantie betrof dit LAdO-ZWE een groot aantal opleidingen in het sociale- danwel gezondheidsdomein waarna de Ad-PEP-opleidingen, de Ad EZW-opleidingen en ook de Ad SFD-opleidingen zich aansloten. Sinds 2021 zijn ook de opleidingen Ad Zorg & Technologie steeds meer betrokken bij het LAdO-ZWE.

Vanaf 2018 zijn brancheorganisaties tijdens deze LAdO-vergaderingen gevraagd om de eerste input te leveren om tot gezamenlijk afgestemde profielen te komen en om de behoefte aan het Ad-niveau in de sector te verkennen. Gesprekken over de aansluiting van de opleidingen bij de vraag van de sector, zowel qua inhoud als niveau zijn onder meer gevoerd met het CAOP (Hans Timmerman, september 2018), de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (Isabel Verleun, mei 2019), Actiz (Devie Rusch, mei 2019), GGZ-Nederland (Ad Bus en Sipke van der Ploeg, mei 2019), IKC (Judith Kuiten, september 2019) en Sociaal Werk Nederland (Edwin Luttik, december 2019). Ook is er inbreng geweest vanuit projecten vanuit brancheverenigingen zoals Onderwijs op Maat (Marjolein Lohman en Ria Jaspers, december 2019).

Voor het schrijfproces waren dit de uitgangspunten waar de schrijvers mee aan de slag zijn gegaan in nauwe afstemming met alle deelnemers van het betreffende clusteroverleg waarin elke opleiding vertegenwoordigd is.

Na het eerste deel van het schrijfproces in 2021, waarbij alle betreffende opleidingen nauw betrokken waren, is er in 2022 een validatieronde geweest waar een groot aantal werkveldpartijen gereageerd hebben op de conceptteksten. Deze validatiegesprekken bestonden uit een plenaire reactie op hoofdlijnen en vervolgens per opleidingsprofiel een verdiepend gesprek met de groep van vertegenwoordigers van alle betreffende hogescholen. Zo is er in co-creatie, in aansluiting op de vraag uit het werkveld, gewerkt aan inhoudelijke afstemming en tegelijk aan draagvlak onder de betrokken hogescholen met ieder hun eigen input vanuit de eigen werkveldcontacten. Voor dit proces van pendelen is een half jaar uitgetrokken om daarmee een stevige basis te leggen onder de opleidingsprofielen. Voor de navolgbaarheid van hoe de inbreng is gehonoreerd in de opleidingsprofielen is een inventarisatie van alle werkveldinbreng beschikbaar bij het secretariaat van het LAdO-ZWE.

De volgende werkveldinbreng is ingebracht tijdens de bijeenkomsten.

11 februari 2022	BPSW (Beroepsvereniging Professionals Sociaal Werk)	Jan-Willem Bruins Jeanet de Jong
	CAOP (Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel)	Hans Timmerman
1 April 2022	Sociaal Werk Nederland/Schouders eronder	Edwin Luttik
	VGN (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)	Minie Eising
3 juni	Koninklijke Beroepsorganisatie voor Gerechtsdeurwaarders	Peter Winnubst
	NVVK	Marco Florijn
28 juni	Sam, beroepsvereniging publieke professionals sociale domein	Margarethe Hilhorst

Alle bovenstaande inbreng, samen met alle input en inbreng vanuit de hogescholen, en daarmee hun werkveldpartners is verwerkt in dit document.

Verder zijn de adviezen vanuit het Overlegplatform Associate degrees meegenomen in het profiel.

Het opleidingsprofiel van de Ad SFD is gelijktijdig en in afstemming ontwikkeld met de andere drie opleidingsprofielen Ad PEP, Ad SW en Ad EZW binnen het LAdO-ZWE. Later is daar het opleidingsprofiel Ad Zorg en Technologie nog bijgekomen.

Deze opleidingsprofielen kennen overlap, waarin alle vier de opleidingen opereren in het domein van Zorg, Educatie, en/of Welzijn. Zij hebben voor een deel te maken met dezelfde landelijke ontwikkelingen en hebben op een aantal vlakken overeenkomstige kennis en vaardigheden nodig om hun beroep uit te kunnen oefenen. De context waarbinnen en de beroepstaken waartoe opgeleid wordt, verschilt echter. Om recht te doen aan deze context en de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om in deze context goed te kunnen functioneren zijn we tot de huidige indeling van opleidingsprofielen gekomen.

Het opleidingsprofiel Ad SFD is een zogeheten cross-over-profiel. Met de Ad SFD worden professionals opgeleid die gaan werken op het snijvlak van de sociale, financiële en juridische context waarin mensen met financiële problemen zich kunnen bevinden. Hogescholen hebben hiermee de mogelijkheid deze opleiding in verschillende domeinen te plaatsen.

De stap voor de opleidingen Ad SFD om te komen tot een gezamenlijk opleidingsprofiel was klein. In 2018 zijn de drie hogescholen die op dat moment de Ad SFD aanboden een traject aangegaan waarbij in gezamenlijkheid de inhoud tegen het licht is gehouden. Vanuit daar zijn de leeruitkomsten voor Ad SFD verder doorontwikkeld. Deze gezamenlijkheid is als basis gebruikt voor het tot stand komen van dit opleidingsprofiel.

Bronnenlijst

- Aleman, A., Denys, D. (2014) Mental health: A road map for suicide research and prevention. *Nature volume 509*, pages 421–423.
- Bureau Bartels (2021). *Evaluatie Brede Schuldenaanpak*. Geraadpleegd op 15-08-2022, van: [evaluatie-brede-schuldenaanpak-eindrapport.pdf](#) (overheid.nl)
- Blom, H., van de Graaf, E., Muris, M., Padmos, N., Spithost, N., & Struik, M. *De plaats van de onderzoekende houding in de leerresultaten van de Associate degree-opleidingen. Handreiking onderzoekende houding op niveau 5*. Leeuwarden/Rotterdam: Hogeschool Rotterdam en NHL Stenden hogeschool.
- CBS (2020). *Schuldenproblematiek in beeld*, geraadpleegd 15-09-2022, van: [Schuldenproblematiek_in_beeld \(1\).pdf](#)
- Deloitte (2021). *In Balans. Samen op weg naar een financieel gezond Nederland*. Geraadpleegd 15-09-2022, van: [deloitte-nl-fsi-financial-health-report-in-balans.pdf](#)
- De Voogd, J., & Cuperus, R. (2021). *Atlas van Afgehaakt Nederland. Over buitenstaanders en gevestigden*. Geraadpleegd op 12-09-2022, van: <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/258329/atlas-van-afgehaakt-nederland.pdf>
- Hoff S., Vrooman C., Iedema J., Boelhouwer J., Kullberg J. (2014). *Het verschil in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Houwing, H., Guiaux, M. (2015). *Kennisverslag UWV. Schuldenproblematiek onder uitkeringsgerechtigden*. Geraadpleegd op 15-09-2002, van: [UKV2015-1cSchuldenproblematiek_onder_uitkeringsger \(2\).pdf](#)
- Jungmann, N., Wesdorp, P. (2017). *Mobility mentoring. Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: [Mobility_Mentoring_WEB_DEF.pdf](#) (schuldenenincasso.nl)
- Kamerstukken 35 925 XVI, nr. 112. (2022, z.d.). Geraadpleegd op 9 juni 2022, van: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21921&did=2021D46738>
- Ketel, J., Yperen, P. (2022). *Interview Jose van Dijck: Rol van sociale professionals is belangrijk bij digitale informatiekloof*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: José van Dijck: Rol van sociale professionals is belangrijk bij digitale informatiekloof – Sociale Vraagstukken
- Le Sage, L. (2022). *De professionele identiteit van de sociaal werker*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- Movisie (2017), *Sociale technologie voor sociale professionals: wat heb je er aan?* Geraadpleegd op 12-09-2022, van: <https://www.movisie.nl/artikel/sociale-technologie-sociale-professionals-wat-heb-je-er-aan>
- Movisie (2021). *De rol van sociaal werk in de digitaliserende samenleving*. Geraadpleegd op 12-09-2022, van: <https://www.movisie.nl/artikel/rol-sociaal-werk-digitaliserende-samenleving>
- Nibud (2019). *Rapport financiële problemen*. Geraadpleegd 15-09-2022, van: [181210-Rapport-Nibud-Financiele-problemen-deel-1Nibud-2018.pdf](#)
- NVAO. (2018). *Beoordeling accreditatiestelsel hoger onderwijs*. Den Haag.
- NVVK (zd). *Basis voor goede en transparante dienstverlening. Gedragscode en modules*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: [Gedragscodes en modules - NVVK](#)
- Overlegplatform Associate degrees (2022). *Beschrijving niveau 5 Associate degree (tweede ongewijzigde editie)*. Vereniging Hogescholen.

- Schonewille, G., Crijnen, C. (2019). *Geldzaken in de praktijk*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: 190418-Rapport-Geldzaken-in-de-praktijk-2018-2019-Nibud-2019.pdf: NIBUD
- Vrooman, C., Josten, E., Hoff, S., Putman, L., Wildeboer-Schut, J.M. (2018). *Als werk weinig opbrengt. Werkende armen in vijf Europese landen en twintig Nederlandse gemeenten*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: Als+werk+weinig+opbrengt (3).pdf
- Rijksoverheid (z.d.) *Sustainable Development Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling*. Geraadpleegd op 1 juli 2022, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ontwikkelingssamenwerking/internationale-afspraken-ontwikkelingssamenwerking/global-goals-werelddoelen-voor-duurzame-ontwikkeling>
- Rechtspraak.nl (z.d.) *Veelgestelde vragen landelijk kwaliteitsbureau CBM*. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: FAQ professionele bewindvoerders | Rechtspraak
- Rijnsoever et al. (2011). Verschillen in leefstijl en gezondheid tussen mensen met en zonder schulden. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 89, p 43–50.
- Verberk et al. (2019). *Hoe gaan mensen om met hoge woonlasten?* Geraadpleegd op 15-09-2022, van: 190913-Rapport-Hoe-gaan-mensen-om-met-hoge-woonlasten-Nibud-2019.pdf
- VNG (2019). Position paper voor het Rondetafelgesprek Werkende Armen 7 maart 2019 Gemeenten: een toekomst zonder werkende armen
- VNG (2020). Wijziging Wet gemeentelijke schuldhelpverlening gepubliceerd. Geraadpleegd op 15-09-2022, van: Wijziging Wet gemeentelijke schuldhelpverlening gepubliceerd | VNG

Gebruikte afkortingen

Ad	Associate degree
BPSW	Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk
CAOP	Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel
CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
EC	European Credits
EQF	Het Europees Kwalificatieraamwerk
EZW	Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn
FACT	Flexible Assertive Community Treatment
FCB	Fonds Collectieve Belangen
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HOED	Hogeschool Overleg Ervaringskennis en Ervaringsdeskundigheid
IKC	Integraal Kind Centrum
LAdO	Landelijk Ad-Overleg
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
NLQF	Het Nederlands Kwalificatieraamwerk
NVAO	De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
NVVK	Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
PEP	Pedagogisch Educatief Professional
PO	Primair onderwijs
SFD	Sociaal Financiële Dienstverlening
SW	Sociaal Werk
VGN	Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VN	Verenigde Naties
VvEd	Vereniging van Ervaringsdeskundigen
V&VN	Beroepsvereniging Verzorgenden Verpleegkundigen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
ZWE	Zorg, Welzijn en educatie